

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Concordia. Pia Et Vnanimi Consensv repetita Confessio
fidei & doctrinæ Electorum, Principvm Et Ordinvm Imperii,
atq[ue] eorundem Theologorum, qui Augustanam
Confessionem amplectuntur**

Lipsiæ, 1606

Tertia Catechismi Pars.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35443

mus, quod Deus præceptis suis à nobis exigit. Hæc verò, nempe fidei doctrina, meram gratiam secum appor-
tat, & hæc iustos, Deoq; nos acceptos facit. Per huius
doctrinæ cognitionem, amorem ac voluptatem
Dei præceptorum faciendorum consequimur, viden-
tes hîc, quomodo Deus prorsus se nobis tradiderit
cum omnibus, quæ possidet, vt præsentî ope & auxilio
in perficiendis præceptis nos subleuet, Pater quidem
omnibus suis creaturis, Christus verò omnibus suis
operibus, porrò autem Spiritus sanctus omnibus suis
dotibus. Hæc quidem in præsentia de fide, fundamenta
pro simplicibus locandi gratia, dicta sufficiant, ne ob-
ruantur multitudine, vt huius rei intellecta iam probe
summa, ipsi postea hanc rem latius indagent & quid-
quid in Scripturis didicerint, huc referant, ac subinde
locupletiores intellectum quotidianis incrementis
consequantur. Quotidie enim hæc, quàm diu hic ve-
nimus docentes & discentes, vix vnquam satis dilige-
mus aut docebimus.

TERTIA CATE- CHISMI PARS.

Oratio Dominica.

*Tertia
pars Cate-
chismi. do-
ctrina de
innoctio-
ne Dei, seu
de preca-
tione.*

RACTENVS audiimus, quid nobis
cum faciendum, tum credendum sit
quibus in rebus optima & felicissima
vita sita sit: sequitur iam deinceps Pars
tertia, docens, quomodo orandum
sit. Cum enim ita nobiscum com-
paratum esse videamus, vt nemo hominum decem

præce-

præcepta plenè & perfectè seruire queat, tamen si credere inceperit: & diabolus huic nostro conatui summo studio, vnà cum mundi ac propriæ carnis nostræ illecebris, oblectetur ac renitatur: nihil perinde necessarium est, quàm vt assiduis precibus diuinæ aures fatigemus & obtundamus, vt fidem & præceptorum satisfactionem nobis largiri, sustentare, atq; adaugere, tum & quicquid ad eam nobis impedimento est, omne hoc è medio tollere dignetur. Sed enim, ne nobis obscurum foret, quid & quomodo orare debeamus, Dominus noster Iesus Christus ipse nos rationem & verba orandi docuit, quemadmodum mox audiemus.

*Occasiones
exercenda
fidei & in-
uocatio.*

*Quæ requi-
rantur &
excitent
ad inuoca-
tionem.*

*Primum
sit in con-
spectu præ-
ceptum de
precando.*

Priùs tamen, quàm ipsam orationem particulatim tractandam aggrediamur, vehementer operæ precium esse videtur, homines ad orandum ostensis nonnullis argumentis & persuasionibus hortari & prouocare, veluti Christus quoq; & Apostoli fecisse leguntur. Et hoc quidem primo loco recensendum est, vt non ignoremus, diuini præcepti iussu nobis orandum esse. Ita enim in secundo præcepto audiuius: Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: quibus verbis hoc simul exigitur, vt sanctum Dei nomen laudemus, idemquè in omnibus necessitatibus precando inuocemus. Inuocare enim nihil aliud est, quàm preces ad Deum mittere. Ita, vt seuerè atq; ad eò seriò præceptum sit, quàm omnia alia minaciter interdicta, non habendos esse alienos deos, non occidendum, non furandum, &c. ne quis temerè in eam opinionem veniat, vt existimet, perinde esse, oret, nec ne: quemadmodum nonnulli crassi & inculti homines factitare consueverunt, in eiusmodi cogitationes descendentes. Quid verò multis orarem, cum nesciam, num Deus preces meas curet & audiat, nec ne? quòd si non orauero, oret alius. Ex quo tandem in eam consuetudinè deueniunt, vt nunquam

quidquam orent, prætexentes tandem suæ pigritiæ, & ignavæ impietati potius, nos falsas & hypocriticas orationunculas reiicere: quasi verò nos unquam docuimus, non esse orandum.

*Precatio sit
ardens pe-
titiō certi
beneficij,
non inanis
katologica.*

Quamquam hoc diffiteri non possumus, eas orationes, quæ hætenus factæ sunt, Stentoreis clamoribus in Ecclesijs vociferando & tonando, &c. non fuisse orationes. Eiusmodi enim res externæ, ubi harum rectus est usus, puerorum, scholasticorum, ac simplicium esse possunt exercitia, legendo aut cantando consistentia, propriè tamen orationes aut preces existimandæ non sunt. Sed enim hoc deniq; orare dicitur, quemadmodum Secundum præceptum docet, Deum temporis necessitatis invocare. Hoc à nobis exigit, neq; res nostri arbitrij, verùm orare debemus & cogimur, si modo Christiani perhiberi volumus, æquè atque parentibus & magistratibus omnibus obedientiæ officij obtemperare cogimur. Siquidem invocando & precando, nomen Dei colitur, & utiliter usurpatur. Quemadmodum enim hoc non valet, si filius ad patrem diceret: Quid Deus meam obedientiam curat, & quomodo commodi mea tibi præstare potest obedientia? ego eadem facturum, quod potero, perinde est, siue morigerus sim, nec ne? Verùm hîc extat præceptum Dei, velis tibi facias oportet. Ita quoq; hîc, ut omittas aut facias in tuo arbitratu situm non est, sed omninò orandum est, nisi Dei iram & indignationem incurrere velis. Atque hæc diligenter & ante omnia sunt notanda, ut in reprimamus & expellamus cogitationes, quibus orando abstrahimur & deterremur, quasi parvi momenti res sit, non orare: aut, quasi, ut orent, mandatum sit ijs tantùm, qui sanctitate excellent, & in maiore pud Deum gratia sint, quàm nos: quemadmodum hæc manum cor tam desperatum & natura peruersum experimur, ut semper Deum fugiat, & cogitet, Deus

auertit

aversari nostras preces, cum simus peccatores, & nihil aliud, quam iram meriti sumus. Ad has cogitationes repellendas, rursus dico, hoc præceptum nobis esse considerandum, ut ad Deum conuertamur, ne ista inobedientia grauius eum iritemus. Hoc enim mandato (ut scilicet oremus) satis ipse ostendit, se non velle nos & preces nostras rejicere, à se abigere & pellere, etiam si simus peccatores, sed magis allicere ad se, ut coram ipso humiliemur, & nostras misérias & ærumnas ipsi aperiamus, & gratiam opemq; eius imploremus. Hinc in Scriptura sacra legitur, Deum etiam irasci ijs, qui propter peccata sua percussi & puniti, ad Deum conuertunt, & oratione sua iræ eius se quasi opponere, & gratiam implorare noluerunt.

Ex hoc iam ita collige ac cogita, cum tantopere nobis iniunctum sit ut oremus, ne quo modo quispiam suas preces contemnat, sed magni æstimet, & magnificè de illis sentiat. Ac subinde similitudinem ex alijs præceptis petas. Puer nequaquam suam erga parentes obedientiam leuiter ducere debet, verum semper cogitare: Hoc opus obedientiæ est, & quidquid facio, non alio animo facio, quam quòd in obedientia & præcepto Dei versor, cui inniti possum, atque hoc ipsum magni pendere, non quidem meæ dignitatis gratia, sed propter præceptum. Ad eundem planè modum & hic, quidquid & pro quacunque re Deum orauerimus, ita intuendum est, quasi à Deo exactum, inq; eius obedientia factum, atque ita cogitare oportet: Quantum ad me quidem attinet, hæc oratio nullius est habenda momenti aut præcij, quia peccator sum, verum ob id respuenda non est, cum Deus orare mihi præceperit. Ita cuiq; quàm cunq; tandem rem precibus impetrare statuit, semper ad Deum huius præcepti obedientia veniendum est.

Quocirca omnes homines per Christum obtesta-

mur

*Collatio
præcipua
& prima
legis de a-
gnitione
Dei & in-
uocatione
cum case-
ris decem
præceptis.*

Repugnandum dubitationi, & opponenda indignitati necessitas mandati.

mur & hortamur, quam fieri potest diligentissime, in hæc deniq; nobis cordi sint, neue villo pacto nostra orationes tanquam rem nihili aspernemur. Ita enim hæctenus in mali Genij nomine docti sunt homines, ut nemo harum rerum vllam curam susceperit, æstimari que satis superq; actum esse, modò opus orandi factum esset, Deus hoc exaudiret, nec ne, non magnopere laborabatur. Sed hoc est orationem & inuocationem nauici facere, aut loqui ventis ac littori, ita nequiquam murmurando: ob id inutilis quoq; & infrugifera fuit oratio. Eius enim generis cogitationibus conturbamur & absterremur: Ego quidem sanctus non sum, neque satis dignus, quòd si tanta præbitate ac vitæ sanctimonia præcellerem, ut diuus Petrus aut Paulus, libenter orare vellem. Sed procul hinc aufer ex animo istiusmodi cogitationes. Nam hoc ipso præcepto, quo Paulus orare iussus est, etiam nos orare iubemur. Neq; minus in mei gratiam, quam eius hoc secundum præceptum constitutum est, ut non liceat illi sanctius iactare præceptum aut præstantius. Quare ita tibi dicendum est: Meæ preces, quas ad Deum fundo, nihilo sunt deteriores aut profaniores, aut Deo minus acceptæ, quam fuere Pauli & omnium etiam sanctissimorum. Ratio est: Perlibenter illis, quantum ad personam ætinet, cedam vitæ sanctimonia, verùm præcepto nequaquam. Certum enim habeo, Deum nequaquam orationem personæ gratia respicere, sed propter verbum suum, atq; obedientiam sibi præstitam atq; exhibitam. Ei enim præcepto, cui omnes sancti orando innixi sunt, ego quoque precans innitor: ad hæc eadem ipsi precor, quæ ipsi omnes ad vnum precantur, aut præcati sunt.

Hæc quidem prima huius exhortationis pars sit, & omnium maximè necessaria, ut omnis nostra oratio diuinæ obedientiæ innitatur, nullo nostræ personæ re-

spectu

pectu, siue iusti simus, siue peccatores, digni an indig-
 ni. Et sciendum est, Deum nullo modo æquè laturum,
 vt illa in iocum conuertantur, sed grauitè nos & acer-
 bè puniturum, si segnes in orando fuerimus, non se-
 cus, ac omnem aliam inobedientiam punire solet: De-
 in se, quòd nostras preces frustra ac temere effundi non
 patierur. Si enim te audire nollit, vt orares, nunquam
 tam seuerè tibi præcepisset.

Alterum, quòd nos ad orandum hoc impensius in-
 stigare debebat, hoc est, quòd Deus orationi quoque
 promissionem adiunxerit, pollicitus, certò fore, quic-
 quid orantes petierimus. Quemadmodum hoc testa-
 tur Psalmus 50. Inuoca me in die tribulationis, & eri-
 piam te. Et Christus Matth. 7. Petite, & dabitur vobis,
 &c. Quicumq; enim petit, accipit. His utiq; promissio-
 nibus pectora nostra excitanda erant & inflammanda,
 vt cum voluptate & amore Deum inuocaremus, cum
 ipse suomet verbo testatum faciat, sibi nostras oratio-
 nes impensè placere, easq; exauditum iri, ne ipsi eas re-
 spuamus aut nihili pendamus, in incertum orantes.
 Hæc igitur illi potes obijcere, ita dicens: Venio ad te,
 Charissime Pater, oratum, non quidem ex proprio ar-
 bitrio aut proposito, aut propria dignitate adductus,
 sed tuo præcepto ac promisso incitatus, quæ mihi ne-
 quaquam mentientur. Iam qui tali promissioni fidem
 non habet: iterum sciat, se Deum ad iracundiam pro-
 uocasse, vt qui summa eum afficit contumelia, ac men-
 dacij infimulat.

Præter hæc etiam hoc ipso ad orandum non medio-
 critèr pellicendi & pertrahendi essemus, quòd Deus
 iuxta præceptum & promissionem etiam anteuertit
 nos, ipse verba ac modum orandi nobis præscribens, ac
 velut præmansum in os inferens, quomodo & quid nos
 orare oporteat, vt videamus, quàm amanter necessitas
 nostra sibi curæ sit, neq; vllò pacto dubitemus, nostras

2. *Conside-
 ratis præ-
 ceptu max
 quarat pia
 mens pro-
 missiones,
 vt sciat, an
 cur ex-
 audiantur
 indigni.*

3. *Fidem in
 innuocatio-
 ne accendi
 necesse est.*

4. *Christus
 ipse verba
 recitatio-
 nem cer-
 tam præ-
 scripsit.*

oratio-

orationes sibi placere, easq; certò exaudiri. Quare le-
nè dominica, seu ab ipso domino præscripta nobis o-
ratio longè antecellit omnes reliquas, quas ipsi cogi-
tare possemus. Etenim in his conscientia semper fu-
tura esset in dubio, atque dictura: Oravi quidem, ce-
terùm ignoro, quomodo illi placuerit, aut num legiti-
mum modum ac mensuram orandi assecutus sim.
Quapropter hac nobilior in terris non potest inueniri
precatio, cum tam præclara habeat testimonia, quòd
Deo tam ex animo arrideat, pro qua totius orbis diu-
tias commutare non debeamus.

*5. Res pe-
tenda in
precatone
reiecitur
Cognosce-
nt.*

Quin etiam eam ob rem certis verbis præscripta est
vt videamus, & in animum reuocemus necessitatem
qua ad indefinenter orandum adigendi & impellendi
essemus. Etenim qui orare voluerit, necessum est, vt
aliquid apportet, exponat, & nominatim persingat,
quod petijt: quod nisi fit, non potest dici precatio.
Meritò itaq; reiecitur omnium Monachorum ac sa-
cristicorum hæctenus factas orationes: qui diu quidem
ac noctu laboriosè admodum vluant & murmurant,
at interim nullus eorum vnquam vel pro titiullio o-
rare decreuit, & si in vnum locum omnes Ecclesiæ
identium asinorum officinæ, vnà cum toto omnium
religiosorum examine congregarentur, non possent
non fateri, se nunquam ex corde, vel pro minima
guttula Deum orasse. Neq; enim quisquam illorum
vnquam aut Dei obedientia adductus, aut fide promi-
sionis pellectus, orare statuit, neq; vllam necessitatem
intuitus est: sed non vltra cogitauit (quando precatur
vel optinè demurmurata sunt) quàm bonum opus
facere, quò diurnum pensum DEO persolvere
vt qui non ab eo accipiunt, sed tantùm illi dantur
lunt.

*Res peten-
da, rectissi-*

Ceterùm vbi oratio rectè instituta esse debet, necesse
sum est, vt seria sit precatio, vt quis necessitatem fer-

tiat, qua premitur, & ad inuocandum & clamandum impellitur. Atq; ita demum fit, vt recta, quemadmodum par est, ad Deū fundatur oratio, vt nullo doctore opus sit, quomodo aliquis ad orandum se præparet, aut vnde deuotionem hauriat. Necessitatem verò, quæ cum pro nobis, tum pro alijs nobis cordi esse debet, abunde satis in oratione à Christo nobis præscripta inuenies: quæ etiam ad hanc rem nobis seruire debet, vt ex illa necessitatis sæpe admoneamur, ne ad orandum segnes reddamur. Sunt enim non parum multa, quæ desunt nobis omnibus, hoc tamen vnum cum primis in omnibus desideratur, quòd nemo nostrum ea videat aut sentiat. Quare Deus à nobis hoc summè contendit, vt eam necessitatē, qua premeris, orans conqueraris, atq; exponas: non quòd ignoret ipse, verum vt tu cor tuū accendas ad impensius ac fortius petendum, vtq; sinum pallij tui saltem quàm latissimè distendas & aperias, ad multa percipiendum.

*mo ordine
comprehen-
sa in orati-
one Domi-
nica.*

Quocirca statim à pueritia assuescere conueniebat, vt quisq; priuatim pro sua necessitate, quamcunque tandem sibi obiectam persentisceret, tum etiam pro alijs hominibus, quibus cum versatur, quotidie precaretur, veluti pro concionatoribus, Magistratibus, vicinis, familia, & alijs: semperq; Deum (vt dictum est) sui præcepti, promissionis q; admoneret, nihil hæsitans, eundem suas preces exauditurum. Hæc propterea dico, perlibenter enim velim, vt his probè perceptis, homines rerum rectè orare perdiscerent, neque tam horridam & incultam, atq; ab omni deuotionis affectu alienam vitam viuerent, à qua in dies singulos ad preces faciendas ineptiores euadunt: quod & Diabolus anxie desiderat, omnibus viribus eò instigās & iuuans, neq; enim obscure sentit, quantum detrimenti sibi adferre soleat oratio feruens & sedula.

Singuli suis necessitatibus admoniti fide petant salutaria.

Hoc

*Inuocatio
proprium
solum Ec-
clesia opus
& precipi-
tas quasi
murus.*

*Inuocatio-
nis effica-
cia.*

Hoc enim scire debemus, omnem tutelam ac defensionem nostram, vnicè ad eò in oratione sitã esse. Multò enim viribus imbecilliores sumus, quàm vt cum Diabolo, eiusq; socijs auxiliarijs nos infestatibus æque Marte depugnare queamus, adeò vt nos profligato tantum pedibus conculcare possent. Ideo nobis impensè danda est opera, vt ea arma manibus arripiamus quibus instructi Christiani Diabolo queant resistere. Quid enim putas hastenus tam magnas res effectisse inimicorum nostrorum consilijs discutiendis, inuadendis, detegendis, cædibus tollendis, seditionibus clancularijs opprimendis & extinguendis, quibus Diabolus vnà cum Euangelio penitus opprimere cogitabat, nisi aliquot proborum ac piorum hominum obstitisset oratio, ac tanquam murus æneus se interposuisset, & defendisset? Alioqui & ipsi aduersarij nostri longe cruentiorem tragœdiam vidissent, quomodo nempe Diabolus totam Germaniam in suo proprio sanguine immergisset. Nunc verò falsè hæc illi & confidenter vident licet, & pro ludibrio habeant: nos tamen & ipsi & Diabolo, solius orationis adminiculo sat fortes erimus, dummodò diligenter orauerimus, nec segnes facti fuerimus. Vbi cunq; enim probus ac pius Christianus orat: Cœlestis ac omnipotens pater, precor, vt tuam voluntatem fieri sinas: illico in sublimi respondet Deus: optime fili, planè hoc tibi persuadeas futurum ad retundendam Diaboli mundi; ferociam.

Hactenus hæc monendi gratia dicta sint, vt ante omnia discamus orationem magnifacere, veròq; discernere discernere verbosum multiloquium ab oratione aliquid petente. Nequaquam enim preces rejicimus, verùm non nisi merè inutilem illum boatum & murmur damnamus: quemadmodum ipse quoque Christus in oratione molestam, & ad ostentationem compositam battologiam damnat ac prohibet. Lar

verò ipsam orationem ab eodem nobis traditam, paucis tractabimus, & quàm fieri potest clarissimè. Sunt autem in his septem Articulis siue precationibus, omnes necessitates ordine comprehensæ, quæ nobis subinde contingunt, & vnaquæq; harum ita magna est & vehemens, vt ea per omnem vitam nostram ad orandum impellendi essemus.

PRIMA PRECATIO.

Sanctificetur nomen tuum.

HOc aliquantò obscuriùs dictum est, nec significanter expressum. Lingua enim nobis vernacula ita diceremus: Cœlestis Pater, fac quæso, vt tantum nomen tuum sanctum sit. Quid ergo sibi vult hæc oratio, vt nomen eius sanctum fiat? An non antea sanctum est? Responso. Imò verò nunquam nõ sanctum est in sua essentia: at in vsu nostro sanctum non est. Dei enim nomen nobis datum & inditum est, posteaquàm Christiani facti & baptizati sumus, vt filij Dei vocemur, & Sacramenta habeamus, per quæ illi vni & copulati sumus, ita vt omnia, quæcunq; Dei sunt, vsui nostro seruire debeant. Cæterùm hîc iam nobis magna necessitas incumbit & imponitur, quæ nobis cum primis curæ esse debet, vt nomini diuino suus honor habeatur, vt sanctè ac reuerenter tractetur, veluti thesaurus noster vnicus, quo nobis non maior est aut amplior: vt quæ nos tanquam probi liberi ab hoc Patre precibus contendamus, vt nomen suum, quod alioqui in cœlis per omnia sanctum est, etiam in terris apud nos, in quæ vniuerso orbe, sanctum sit ac maneat.

Porro autem nomen eius, quomodo inter nos sanctificatur, aut sanctum fit? Responso, vt quàm apertissime potero dicam, cum & Doctrina & vita nostra di-

*Septem petitiones orationis
Dominica,*

*Nomen Dei
quomodo
sanctum.*

*Nomen Dei
inter nos
sanctificatur.*

uina & Christiana fuerit. Cùm enim hac oratione Deum patrem nostrum compellemus: vique debemus, ut omnibus ita nos geramus, ita nos exhibeamus, quæ admodum probos liberos æquum est, ne illi sumus de decori, sed laudi atque honori.

Nomen Dei quomodo profanetur.

Iam verò eius nomen à nobis aut verbis, aut factis indignè violatum profanatur (quicquid enim in terra agimus, aut verbo aut facto comprehenditur.) Ac primum quidem ad hunc modum, quando sub diuini nominis prætextu id prædicatur, docetur, ac dicitur, quod falsum est atque erroneum, & quo seducuntur homines, ita ut eius nomine comandum ac exornandum mendacium, atque etiam venaliter faciendum. Hoc iam summum dedecus est & contumelia, qua sacratissimum nomen Dei Patris nostri, indignissimis modis contaminatur & afficitur. Deinde quoque quoties inde ac turpiter nomine Dei abutimur, peccando, peccando, maledicendo, incantando, &c. Tertio quoque vita & operibus manifestè malis ac nefarijs, cum illi qui Christiani & populus Dei vocantur, sunt adulescentes, vinolenti, auari, inuidiosi, obretractores, maledici, iterum gloriosum Dei nomen, nostri gratia, contumeliam ac dedecori exponitur. Sicut enim corporalis pater filius malè moratus ac degener, infamiam est ac turpitudinem, qui & dictis & factis, præcepta paterna transgreditur, nobilitans semet flagitijs, ut eius gratia, ab omnibus contemptus notetur ignominia: ita quoque Deo vergit in contumeliam, si nos, qui iuxta nominis eius appellationem vocati sumus, atque ab eodem origine bona accepimus, aliter docuerimus, locuti fuerimus, vixerimus, atque pios ac cœlestes filios Dei dicet, ad eum, ut ob hoc ipsum malè audire cogatur, nos videri debere non esse filios Dei, sed filios diaboli.

Exemplum filij familias degeneri.

Ita clarè vides, hoc Articulo idem nos orare, quod in Secundo præcepto Deus à nobis exigit, nimirum

cuius nomine abutimur iurando, detestando, men-
 tiendo, fallendo, &c. sed vtiliter idem ad Dei honorem
 & gloriam usurpemus. Quicumque enim diuino no-
 mine, alicuius vitij tegendi gratia abutitur: ille hoc
 sanctum nomen profanat, violat, conspurcat, atq; con-
 temnat: non secus atque olim sacra domus propheta-
 rum dicebantur, eade humana conspersa, aut alioqui
 feda aliqua turpitudine in iisdem flagitiose perpetra-
 ta, dehonestata: aut si res sacra contumeliose affice-
 retur, vt quae per se quidem sancta esset, ipso tamen vsu
 profana fieret. Est ergo hic Articulus iam intellectu fa-
 cillis, tantum verbis recte perceptis, vt sanctifica e-
 tantum significet, ac laudare, extollere, honorem ha-
 bere, cum verbis, tum operibus.

Iam vero ipse vide, quam ista precatio omnibus mo-
 dis sit necessaria. Cum enim haud obscure videamus,
 quam mundus refertus sit, propemodum infinitis se-
 ctis & falsis doctoribus, omnibus diuinum nomen su-
 perbiae doctrinae praetextibus: non iniuria nobis
 indefinenter clamandum erat aduersus omnes, ita sce-
 lerate Diuino nomine abutentes, hoc est, aequè ad-
 uersus falsa docentes, & praua superstitiosè credentes,
 cum quicquid Euangelium & sanam doctrinam no-
 stram temere impugnat, vt sunt mitrati Episcopi, Ty-
 ranni, Suermeri, &c. Praeterea p nobismetipsis quoq;
 qui verbum Dei habemus, sed qui non grati sumus, ne-
 que tanti muneris memores, neque perinde, vt verbo
 docemur, viuimus. Haec deuotè, atq; ex animo orans,
 certus esse potes, Deo summè placere tuam oratio-
 nem. Neq; enim quicquam audiet gratius aut aman-
 tius, quam q; eius honor & gloria pra omnibus rebus
 passim vnice floreat ac vigeat, eius Verbum
 sincerè doceatur, ac charum & pre-
 ciosum aestimetur.

*Prima pe-
 titio orat
 le gloria
 Dei & ve-
 ro cultu, de
 quo secun-
 dum prae-
 cipue conso-
 natur.*

*Necesse est
 ante omnia
 peti notiti-
 am, seu a-
 gnitionem
 Dei, & in-
 uocatio-
 nem, &c.*

SECUNDA PRECATIO.

Adueniat regnum tuum.

Ordo petitionum, siue rerum qua petuntur sapientissimus.

Cur petamus, & regnum Dei adueniat.

Petitur agnitionis effectus, & gubernemur à Spiritu S.

Quemadmodum primo articulo precati sumus, quæ ad honorem & gloriam nominis Dei continent, ut prohibeat Deus, ne sui nominis preceptu mundus sua mendacia atque malitiam infiducet ac tegat, sed ipse eius gloriam claram habeat inuiolabilem, cum in doctrina tum in vita, ut per se celebretur & extollatur laudibus, ita quoque hic precamur, ut regnum eius veniat. Verum sicut nomen Dei per se sanctum est, nos tamen oramus, ut apud nos quoque sanctum sit: ita quoque regnum eius veniat, citra nostram precationem. Nihilominus tamen precamur, ut ad nos veniat, id est, inter nos, & apud nos versetur, ita ut nos quoque pars simus eorum, inter quos nomen eius sanctificetur, & eius regnum floreat.

Quid autem regnum Dei dicitur? Responsio. Nihil aliud, quam quod supra in Symbolo fidei audiimus, quod Deus Filium suum Iesum Christum in mundum miserit, ut nos à Diaboli potentia & captiuitate redimeret, inque libertatem assereret, & ad se perducere regeret, veluti rex iustitiæ, vitæ, salutis & felicitatis aduersus peccatum, mortem, & malam conscientiam. Ad quod etiam Spiritum sanctum largitus est, qui gratia nobis offerret, per sanctum verbum suum, perque virtutem suam nos in fide illuminaret & fortificaret. Eam ob rem hinc primùm precamur, ut id quod Christus nobis impetrauit, apud nos fiat efficax, ut eius nomen celebretur, per sanctum Dei verbum, & vitam per & Christianè institutam: ut & nos qui accepimus, illud cōstanter retineamus, & quotidie in eo crescamus, ac idem ab alijs certatim arripiatur, & potenter per mundum dominetur, ut multi ad regnum gratiæ perueniant.

veniant, redemptionis hanc participes, per Spiritum
sanctum adducti, ut omnes ita in huius regis regno hic
inchoato, perpetuò maneamus.

Siquidem regnum Dei duplici ratione ad nos venire
dicitur, Semel in hoc mundo temporaliter per Verbum
& idem. Deinde aeternaliter, & hoc per revelationem.
Iam utrunque hoc precamur, ut & ad eos veniat, qui
nondum in eo versantur, & ad nos, qui illud consecu-
ti sumus, quotidianis incrementis auctum, & in futuro
in vita aeterna & immortalis consummandum. Horum
omnium non alius, quàm hic sensus est: cœlestis ac
omnipotens Pater, precamur te, ut nobis initio tuum
Verbum impertire digneris, ut Evangelium purè ac
sincere per mundum prædicetur. Deinde, ut per fidem
quoque susceptum in nobis operetur, ac vivat, ut ita
regnum tuum inter nos erectum vigeat, per verbum ac
virtutem Spiritus sancti, ut regnum Diaboli abolitum,
prorsus extirpetur, ne quid iuris aut potestatis illi in
nos relinquatur, donec prorsus subuersum fuerit, pec-
catis, morte & orco extinctis, ut nos perpetuò in per-
fecta iustitia ac felicitate vivamus.

Ex his omnibus, vides, nos hoc loco non pro frusto
panis, aut re aliqua temporali & transitoria precari,
sed pro aeterno thesauro, cuius precium est inæstima-
bile. Breuiter pro omnibus ijs, quæ Deus ipse possidet,
quæ multò maiora sunt, quàm ut homo animo concipi-
pere auderet eam fiduciam tanta postulandi, nisi ipse
hæc petenda nobis in mandatis dedisset. Verùm quo-
niam Deus est, & quidem omnipotens, eum etiam ho-
norem sibi vendicat, ut multò plura ac magnificen-
tiora largiatur, quàm vllus queat mente comprehen-
dere. Veluti fons perennis & indefinens, qui quò
largius ac copiosius manando exundat, hoc liberali-
us semet effundit. Nec quicquam impensius à nobis
flagitat, quàm ut multa & magna ab eo postulemus;

*Duplici
ratione venit
regnum
Dei ad nos.*

*Sententia
verborum
huius peti-
tionis.*

*Hæc petitio
complecti-
tur summa
ac prima
bona, magis
ad spiritum,
quàm cor-
pus perti-
nentia.*

*Exemplum
depingens
imbecilli-
tatem &
Stuporem
cordis hu-
mani fu-
gientis. De-
m.*

& contra nobis inferus est, nihil audacter & contumaciter à sua benignitate petentibus & postulantibus. Nam veluti cum opulentissimus & potentissimus Cæsar alicui mendico eam optionem & precandi libertatem offerret, ut quodcumque eius ferret animus, à se optaret & peteret, se paratum esse munera, planè regi & magnifica largiri petenti: ille verò stolidus non plus sordido postularet sorbitio, meritò vti que ille pro se delerato nebulone & homine nequã haberetur, qui Cæsarem maiestatis mandatum ludibrio haberet, nequè dignus esset amplius, qui in conspectu Cæsaris admitteretur: Ita quoque Deo extremè contumeliosum est tanta tamque ineffabilia bona nobis offerenti & pollicenti, si eius inexhaustam benignitatem cõtenuamus aut nos certò consecuturos non speremus, ac pro fructu panis impetrando precari sustineamus.

*Petamus
hoc ordine
Et antefe-
ratur bo-
na eterna.*

Verùm enim verò omnis hæc culpa impietatis incredulitati nostræ assignanda est, non tantum bonitatis de Deo sibi met pollicenti, ut crederet ventrem à Deo nutritum iri, omitto, ut indubiè speraret, aliquando sui modi bona immortalia se consecuturum. Quare contra nos muniamus, hocque imprimis petamus, ut quidem reliqua quoque omnia abundè habedimus, veluti Christus ipse docet: *Quærite primum regnum Dei, & cætera omnia adjicientur vobis.* Quomodo enim pateretur rerum temporalium nos vegeri inopiam cum æterna & cœlestia bona se nobis certè daturus persanctè receperit?

TERTIA PETITIO.

Biat voluntas tua, quemadmodum in celo, sic etiam in terra.

Hactè

Hactenus ut nomen eius a nobis sanctificetur & colatur, tum preterea, ut eius regnum inter nos vigeat, precati sumus: quibus duobus plene comprehensum est, quicquid ad Dei honorem & nostram salutem pertinet, ut Deum cum omnibus suis cultibus peculiariter consequamur. Verum hic alia rursus nobis incumbit & vehemens quidem necessitas, ut tantas una cum Deo acceptas diuitias constanter ac firmiter retineamus, neque nos vilo modo auelli inde patiamur. Nam quemadmodum in republica bonis legibus constituta, non tantum eos esse oportet, qui ad iudicium, praetorum & praefectorum partes obeant, hoc est, qui publicis praesint aedificiis, & officiorum procurationibus, sed etiam qui imperatores agant, qui hostiles incursiones propellant, qui ab omni vi atque iniuria patriam tueantur sedulo: Ita quoque hic, quanquam pro eo, quod nobis summe necessarium est, orauimus, nempe ut Euangelij fieremus compotes, neque non fidei ac Spiritus Sancti participes, qui nos regat, e Diaboli potestate liberet, illud tamen nobis quoque nihilo segnius orandum est, ut voluntatem suam fieri patiatur Deus. Ut enim in cognita veritate persistamus, mirae exoriantur tragediae, multaeque impugnationes & casus nobis erunt sufferendi, ab omnibus istis, qui duo priora summa ope impedire nituntur atque subuertere.

Nemo enim facile credit, quam diabolus omnibus repugnet viribus, ut qui ferre non potest quenquam recte docere, aut sincere credere: neque illi quicquam potest accidere aegrius atque dolentius, quam quod videt nugaces & abominabiles doctrinas suas sub speciosissimo Dei nomine adoratas, iam exortante luce Euangelij, detegi, atque ita turpiter subsannari, insuper e pectoribus hominum euelli, talique clade regni sui pomeria imminui. Quocirca tanquam inimicus sui percutis fremit infaniens, omniisque exercitus sui

*De ordine
petitionu.*

*Impedimenta
& pericula
vocationis, quae
a Deo dis-
cuntur peti-
mus.*

*Diaboli ty-
rannus &
insidiae.*

*Natura &
prauitas*

Et imbecillitas.

Mundi furores & exempla nocentia.

Afidua piorum certamina.

Ecclesia subiecta ingentibus armibus.

robore nos incurrit & adortitur. Præterea omnium suorum copias sibi adiungens, mundi quoque & propriæ carnis nostræ socia arma auxilio sibi depollet. Etenim caro nostra per se pigra est, & prona ad malum, tametsi verbum Dei apprehenderit & credamus. Porro autem mundus extremè malus & improbus hunc in nos omnibus modis incitat, instigans ac provocans, ut obiecto impedimento nos retrahat, præsternat, ac denuò victos iterum suo imperio subijciat. Hæc tota sua voluntas est, has cogitationes veritas in animo, hoc diu noctuq; molitur, nec momento quodam quieti indulget & otio, omnibus suis artibus, dolis, insidijs, rationibus, modis, vijsq; utens, quæcumque excogitare poterit.

Quare non est, quod quicquam certiùs nobis futurum polliceamur, si nobis animus est esse Christiani, quam cum Diabolo & omnibus angelis eius, neque non cum mundo, nobis suscipiendas esse inimicitias, nos omnibus modis & omni molestiæ genere vexari & infestaturis. Vbiq; enim gentium Evangelium prædicatum, acceptum aut creditum fuerit, & fructus produxerit: ibi necessariò crucis quoque persecutiones consequuntur. Neque est, quod quisquam cogitet, se pacatè & tranquillè victurum, sed semel libi alea periclitandum esse de omnibus, quæcumque in terris viciam possidet, de fortunis, honore, fama, rebus, coniuge, liberis, familia, denique etiam de vitæ capite proprio. Hoc iam nostræ carni nempe Adami veteri vehementer dolet: neque tamen malis cedendum est, sed magno animo constanter perseverandum & contra fortiùs eundem, ut inuicta animi tolerantia quibuscumque iniurijs impugnati fuerimus, perferamus, eaque æquo animo mittamus, quæcumque per vim nobis erepta fuerint. Eam ob rem æquè necessarium est, ut in omnibus alijs indefinenter oremus

Tua voluntas precor fiat, optime Pater, non Diaboli, neq; inimicorum nostrorum, neq; omnium illorum, qui tuum sacratissimum verbum insectantur, quærentes illud opprimere, aut regnum tuum impedire. Largire quoque nobis eam animi patientiam, vt quæcunq; nobis propterea toleranda sunt, patienter sufferamus atque vincamus, ne miseranda nostra caro, victa imbecillitate aut pigritia, repudiata cruce turpiter terguesetur.

*Petamus
gubernationem in
actionibus,
consolationem & sustentationem in a-*
rumis.

*Oremus
nos regi &
iussari, vt
vocatio sit
felicis & ef-*
ficax.

*Auxilium
opponendū
Diaboli sa-*
uitia, ty-
*rannorum
terroribus,*

Ecce ita simplicissimè his tribus petitionibus, necessitatem ipsi Deo incumbentem habemus, veruntamen propter nos. Nobis enim tantum feritur ac metitur, si quid orauerimus, nempe ita (sicut dictum est) vt in nobis quoq; illud fiat, quod alioqui etiam extra nos fieri oportet. Nam quemadmodum eius nomen etiam nobis non orantibus sanctificari, & regnum eius venire debet: ita quoq; voluntas eius non potest non fieri, quanquam diabolus cum omnibus suis auxiliariis copijs ei repugnet, irascatur, & insaniat, summa operans totum Euangelium subuertere. Verum propter nosmet ipsos nobis orandum est, vt eius voluntas inter nos etiam, aduersus eiusmodi illorum insanias cõpleta locum inueniat, vt omnis illorum conatus frustra sit, & nos aduersus omnem iniuriarũ vim atq; insectationem inconcussi perseueremus, ac talem Dei voluntatem nobis nunquam displicere sinamus.

Talis, inquam, oratio, iam nunc nostra debet esse tutela & propugnatio, quæ fuget prosternatque omne, quicquid Diabolus, Episcopi, Tyranni & hæretici aduersus Euangelium nostrum insidiosè moliuntur. Per-

mitte sanè, vt omnes magno erga nos irascantur stomacho, omnem (quod aiunt) mouentes lapidem, vt collatis in vnum consilij decernant, quomodo nos velint opprimere, subuertere, euellere, vt suæ voluntatis & consilij fiant compotes. Horum omnium improbis

*Es infir-
missis no-
stra.*

consilij & perfidis conspirationibus, vnum atq; alio-
rum Christianum, hac armatum precatione, non
verebor opponere: ille nosse murus erit & propugna-
culum, quo victi ac profligati scedè succumbent. Hanc
equidem consolationem habemus, & hanc fiduciam
obtinemus, certò fore, vt Diaboli ac omnium inimico-
rum nostrorum voluntas atq; consilium, facta inite
euanescent, quamlibet tandem ferociter insoleant,
aut semet securos & potentes esse contidant. Nisi enim
illorum voluntas intercepta infringeretur, Regnum
DEI locum in terris non haberet, sed neq; nomen eius
sanctificaretur.

QVARTA PETITIO.

Panem nostrum quotidianum da nobis
hodie.

*Sequitur
petitio re-
rum cor-
poralium.
Panis quo-
tidianus
quidè*

HOc loco *χρῆμα ἡ κατ' ὄψιν* memores sumus
hoc est, victus nostri alendo corpori, & tempo-
rali vitæ sustentandæ necessarij. Est autem ve-
rum perbreue ac simplex, sed tamen latè patens. Vt
enim panem quotidianum precaris ac nominas: ibi
omnia, quæ ad quotidiani panis fruitionem pertinent,
precaris, & rursus eadem operâ deprecaris etiam om-
nia, quæ huic impedimento esse possunt. Quare cogi-
tationes tuæ tibi probè aperiendæ sunt & dilatandæ,
ne tantùm in angustijs mastræ ac clibani consistas, sed
in spatiosum campum euageris, panem quotidianum
& omnis generis alimenta nobis producentem. Nisi
enim Deus è terris fruges sineret excrescere, insuper e-
isdem benediceret, & à calamitate defenderet: nun-
quam pistum panem è clibano extraheremus, aut deli-
cumbentibus proponeremus.

*Quas res
complecti-*

Vt autem compendiosè dicamus, hæc petitio con-
clusa in se complectitur omnia, quæcunq; ad hanc re-

tam in hoc seculo traducendam pertinent, cuius solus *itur hac pe-*
 gratia, quotidiano pane opus habemus. Iam non tan- *titio.*
 tum ad hanc vitam sufficit, ut corpori nostro prospe-
 ram sit, unde alatur & tegatur, aliaq; habeat necessa-
 ria; verum etiam, ut cum ijs hominibus, quibus cum
 conuersamur & viuimus, quibus cum commercia, &
 omnis generis negocia & contractus sociamus & ex-
 ercemus, pacata ac tranquilla temporis conditione
 fruamur. Et in summa, quidquid ad politicam, civilem,
 & domesticam rerum administrationem pertinet. Ete-
 nim vbiq; locorum, & domesticæ & civilis admi-
 nistrationis usus interceptus, aut conturbatus fuerit,
 ut perpetuum tñorem quietis obtinere nequeat: ibi
 quoq; vitæ alimenta intercepta sunt, planeq; de victu
 nostro actum est. Estq; profus res omnium maximè
 necessaria, diligenter orare pro Magistratibus, quippe
 quorum tutela & opera Deus nobis potissimum victus
 copiam, huiusq; vitæ tranquillam conditionem con-
 seruat. Nam quanquam omnibus rebus à Deo
 datis abundaremus affluentissimè: harum tamen nul-
 lam retinere possumus, neque etiam cum securitate
 frui & gaudio, nisi constantem & pacatam Reipublicæ
 administrationem nobis tribuerit. Vbi enim motus vi-
 gent, & tumultus feruent bellici: hic quoq; panis quo-
 tidianus subtractus est, aut ad minimum impeditus.

Quare cuiusq; boni & vigilantis Principis insignia,
 meliò iustus pane insignirentur, quàm Leonis ima-
 gine aut fertis rutæ, aut in ipsa moneta imaginis loco
 panes inculpto aptius cuderentur, admonendi gra-
 tia, cum eos, tum ipsorum quoq; subditos, esse videli-
 cet principes, quorum officio tutelam ac pacem habe-
 remus, neq; sine illis aut panem edere, aut eundem nos
 seruare posse. Cuius rei gratia omni etiã honore digni
 sunt, ut illis per nos benignè detur, quicquid ex officio

dare

*Orandum
 pro Magi-
 stratibus,
 ut in pace
 suamuis
 præ & ho-
 neste.*

dare debemus & possumus, veluti ijs, quorum beneficio, omnibus, quæcunq; possidemus, molliter ac quietè fruimur, cum alioquinne assem quidè eramus futururi. Adhæc, vt pro illis ipsis quoq; oremus, nostri officij, vt per eos Deus plus benedictionis & bonorum nobis largiri dignetur.

*Beneficia
diuina con-
sideranda
in repetiti-
one huius
petitionis.*

1. *Victus.*

2. *Valetudo.*

3. *Fertilitas.*

4. *Successus
in vocatio-
ne.*

5. *Educatio
liberorum.*

6. *Defensio
fama, vita,
possessio-
rum.*

7. *Pax &
Victoria.*

8. *Honestas
iustitiam
disciplina.*

9. *Depulsio
Diaboli &
tristissima-
rum pena-
rum.*

Sit ergo ita paucissimis indicatum & delineatum, quousque hæc protendatur oratio, nempe per omnia huius vitæ negotia atq; commercia. Ex his iam aliquis prolixas preculas posset componere, ac multis verbis omnes partes, quæ huc referendæ sunt, singillatim percensere, nimirum hæc nos orare, vt Deus nobis præter victus & amictus copiam, domum, prosperam corporis valetudinem, vtq; fruges in agris magno cura scendere, lætas prouenire sinat. Deinde vt domi quoq; rei familiaris procuracionem adiuuet, vt vxorem pudicam, probos liberos, bene moratam det familiam, & feruere incolumem, nostrum laborem, opificium, aut quamcunq; tandem rem efficiendam habemus, prospere atq; promoueat, fideles vicinos, ac bonos amicos nobis iungat & offerat, &c. Præterea vt Cæsari, Regibus, & omnibus ordinibus, cum primis verò nostræ ditionis Principi, eiusq; consiliarijs, proceribus atq; præfatis sapientiam, fortitudinem, & prosperitatem bene regnandi, suppeditet, atq; aduersus Turcas & omnes inimicos victoriam: Subditis verò, & communi plebæ obedientiam, pacem, & mutuam inter sese viuendi concordiam. Contrà, vt nos ab omnibus detrimentis victus ac vitæ custodiat, à perniciosis tempestatibus, à sæua grandine, à calamitosis incendijs, à tristibus aquarum inundationibus, à veneno, ab annis pestiferis, à pecorum letali contagio, à belli sæuitia & cadibus, ab annonæ difficultate, ab exitiosis bestijs, à prauis hominibus, à virulentis linguis, &c. Hæc enim omnia diligenter inculcare simplicibus, non est inutile, hæc vide-

licet

licet atq; similia à Deo dari oportere, & ab eodem precibus impetranda esse.

Potissimum autem hæc oratio cōtra hostem etiam nobis infensissimum, nempe Diabolum adornata est. Hæc enim omnis eius est cogitatio & desiderium, ut hæc omnia, quæcunq; à Deo impertita habemus, nobis auferat. Neq; contentus est, rerum spiritualiū profanationem scdè conturbare, ut animas suis nugis seductas, suo imperio subijciat, verum manibus pedibusque obstat etiam enixè studendo, ne qua in terris eternarum rerum administratio, aut ciuilis status honestè & pacatè institutus, diu consistat, vnde tot passim lites, iurgia, cædes, motus, seditiones, tumultus & bella concitat. Insuper tempestates & grandines emittit, et tribibus, aut contagione pecus inficit, aut corrupto celi tractu aërem reddit pestilentem & tabificum. In summa, maxime discruciatyr animo, vnum aliquem vel totolum panis nos à Deo habere reliquum, eoq; pacatè vesci. Et si in illius potestate esset constitutum, nec post Deum oratio nostra obstaret: sanè ne culmum quidem in agris seruaremus incolumem, neque saluum obulum in marsupio, imò nec vnus horulæ vsuram ad viuendum nobis concederet, cum primis verò ijs, qui verbum Dei habent, & verè Christiani esse ex animo cupiunt.

Ecce ad hunc quidem modum Deus nobis indicat, quomodo omnes necessitates nostræ sibi curæ sint, cum quàm fideliter etiam temporalis victus nostri rationem habeat. Et quanquam hunc impijs etiam hominibus, & improbis nebulonibus affatim suppeditare soleat, atq; tueri: nihilominus tamen vult, ut pro eo consequendo oremus, ut certò cognoscamus, nos hæc omnia ab eius munificētia & liberalitate accipere, quòd sua eius paternam bonitatem erga nos propensam, non dubijs argumentis perspiciamus. Vbi enim manum

suam

Diaboli rabies molientis existim priuata vita. Et infinitas dissipationes.

Et naturā sustentari à Deo, Et præcipue Ecclesiam Deo cura esse.

Difficultates imperiorum sunt pœna peccatorum.

suam aut clauerit, aut subtraxerit: nihil feliciter prouenire potest, aut deniq; retineri, id quod quotidie verissimum esse experimur. Quam enim hodie miseriam non patimur, adulterina saltē moneta, imò potius quotidianis aggrauationibus & exactionibus in publicis comērcijs, contractibus, negotijs, laboribus, eorum videlicet, qui pauperes pro sua libidine opprimūt, eorundemq; victum decurtant & iminunt? Quod quidem nobis perferendum est: ceterum illi sibi prospiciant, ne communis orationis iacturam faciant, sibi etiam atq; etiam cauentes, ne hanc Orationis Domini- cæ particulam sibi aduersam habeant.

QVINTA PETITIO.

Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris.

In omni precatōne prius petenda remissio peccatorum.

Hic Articulus miseram & ærumnosam vitam nostram attingit, quæ, quanquam Deus Verbum habeamus, credamus, eius voluntatem faciamus & perferamus, cuiusq; donis ac benedictionibus alimur, peccatis tamen vacua & immunis non est, adeo ut adhuc quotidie prolabamur, modumq; excedamus, in mundo viuentes cum hominibus, multa nobis ægrè facientibus, causamq; impatientiæ, iracundiæ, vitio- nis, & similia exhibentibus. Adhæc, Diabolum a tergo nos infestantem habemus, qui ab omni parte nos impugnat, contraq; priores (vt dictum est) Articulos omnibus modis decertat, ita, vt non sit possibile, in tam frequenti & assiduo certamine non quandoquæ succumbere.

Quam ob rem hæc iterum magna necessitudo orandi nobis incumbit: Optime Pater, remitte nobis debita nostra. Non quòd non ante, aut citra nostram pre- cationem peccata nobis non remisit (siquidem

Euang.

uangelium nobis dono dedit, in quo meræ peccatorum condonationes continentur, priusquam pro illo impetrando orauimus, aut illud nobis in animum uenit) verum propterea nobis orandum est, ut talem remissionem agnoscamus & accipiamus. Cum enim carnis, in qua uiuimus quotidie, ea sit indoles & ingenium, ut Deo non fidat & credat, semper prauis sit deditio concupiscentiis, ut in dies singulos dictis ac factis, faciendo & omittendo peccemus, quare conscientia tranquillitas conturbatur, ut Dei iram atque indignationem perhorrescat, & ita consolationem & fiduciam euangelij amittat: peropus est quotidie atque adeo citra intermissionem huc cursum, consolationis pendende gratia, qua conscientiam iterum erectam subleuemus.

Verum enim uero hoc eò valere debet, ut Deus insolentis animi tumorem nobis infringat, inq; humilitate retineat. Eam enim sibi prerogatiuam solè præseruauit, ut, si quis ob suam probitatem sibi nimis placere, eam confidenter iactare uelit, aliosq; arroganter contemnere, ad se reuersus semetipsum intueatur, hancq; orationem sibi ante oculos ponat, ita fore, ut mox inueniat, se alijs nihilo meliorem esse. Omnes enim nobis coram Deo crux demitteadæ & contrahendæ sunt, ac gaudendum, ut remissionis hanc participes. Nec quisquam inducat animum, eò se remperducturum, ut quamdiu hæc uiuimus, non opus habeat ea remissione. In summa, nisi citra intermissionem remittat Deus, actum est de nobis.

Iam itaque huius precatationis hic est sensus, ne Deus peccata nostra intueatur, ne uel meritis nostris debita premia reddat, sed nobiscum clementer agat, peccatorum concedens veniam, quemadmodum pollicitus est, atq; ita nobis lætam ac interritam largiatur conscientiam, qua animati coram eo & stare & precari

qua-

Hic attende mens de reconciliatone. Et mediatore Christo diligenter cogites.

Insignis Ecclesia confessio in hoc loco, agnoscentia se habere peccatum.

Sensus huius precatationis.

queamus. Vbi enim cordi cum Deo non recte conuenit, neq; talem haurire potest fiduciam: nunquam in perpetuum aliquid ab eo precari sustinebit. Porro aeternam eiusmodi fiduciam, & animus lætitia gesticus non aliunde venire potest, quàm si certò sciat, peccata sua esse remissa.

Sacramentum additum huic petitioni de nostra conditione, siue de penitentia.

Verùm huic precationi necessarium, attamen consolationis plenum adiectum est auctarium, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Pollicitus est, ut securus essemus, omnia peccata nobis esse remissa & condonata, ita tamen, ut nos vicissim proximo nostro offensum uncias, quibus ab eo læsi sumus, benignè remittamus. Nam quemadmodum nos quotidie nostris peccatis Deum offendimus, & tamen ille omnia nobis benignè ignoscendo, condonat: ita nostri quoq; erit officium, proximo subinde dare veniam, qui damno, vi, atq; iniuria non afficit, dolo malo nobiscum agit, &c. Si grauius ignoscere proximo, nõ est, quòd tibi pollicearis accogites, Deum tibi tua peccata condonaturum. Si autem benignè ignoueris alijs; ea tibi consolatio & securitas proposita est, ut in cælo quoq; certò tibi ignoscatur. Et hoc quidem non propter tuam ignoscentiam aut veniam, quam largiris proximo: liberè enim facit, & gratuitò ex mera gratia, cum illud se facturum receperit, quemadmodum docet Euangelium: verum nos certos ac securos faciat, tanquàm simbolo seu certo signo vnà cum promissione proposito, quæ huic orationi consonat. Luc. 6. Remittite, & remittetur vobis. Eam ob rem Christus quoq; Matth. 6. illico post traditam orandi rationem repetit, inquit: Si enim remiseritis hominibus peccata eorum, remittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra.

Proinde huic orationi tale signum annexum est, ut nos orantes promissionis admoneat, ut ita cogitemus. Optime Pater, ideo ad te oratum venio, ut mihi igno-

icas propitius, non quòd operibus queam satisfacere, aut veniam à te promereri, sed cum tu hoc nobis promiseris, adiecta etiam sphragide, vt tam certus sim, veniz, ac si dictam à te absolutionem accepissem. Quantum enim baptismus & Sacramentum, pro externo signo constitutum præstat: tantum etiam hoc signum conscientiam nostram corroborare atque exhilarare potest: estq; ideo institutum pro alijs, vt hoc omnibus horis vti & frui queamus, vt re, quam semper nobiscum in parato habeamus.

SEXTA PETITIO.

Et ne inducas nos in tentationem.

Iam quidem satis superq; audiuimus, quantũ requirat laboris & operis, omnia quæcunq; precamur, retinere, & in illis constanter perseuerare, tamen vel sic vix fieri posse, vt non labamur & hallucinemur. Ad hæc quaquam eratorum veniam & conscientia tranquillitatem consequamur, ac per omnia à peccatis perpurgati simus: ita tamen vitæ nostræ ratio comparata est, vt hodie vnus aliquis stet, postero die cadat. Quapropter iterum nobis orandum est, ne nos iam probitatem & iusticiam consecutos, & pacata erga Deum conscientia versantes retrò prolabi, ac tentationũ impugnationibus cedere sinat. Est autem triplex tentatio, seu (vt Saxones nostri iam olim locuti sunt) conuersio, videlicet, carnis, mundi, & diaboli. Si quidem in carne versamur ac veterem Adamum humeris nostris circumferimus, hic suis mouetur affectibus, & nos subinde prouocat ac pellicit ad turpitudinẽ, ad socordiam, ad crapulam, & ingluuiem, ad auaritiã & fraudulentiam, ad decipiendum & defraudandum proximum, & vt in summa dicam, ad omnes prauas cupiditates, quæ natura nobis insitæ sunt, quæq; in nobis sæpenumero

Petiturgubernatio aduersus tentantem Diabolum sicut prius remissio peccatorum.

Triples tentatio. I. Carnis.

2. *Mundi.*

excitantur ab alijs videlicet sodalibus, perniciosis exemplis, audiendo & videndo: quæ non raro vel Davidis animum, vel si vsquam adhuc fuit incorruptior, possunt inflammare atque corrumpere. Deinde huic succedit mundus, à quo & dictis & factis offendimur, ac planè ad iracundiam & impatientiam compellimur. Atque vt summam vitutes mundanas perstringam, hic nihil aliud videre est, quàm odium & invidentiam, inimicitias, simultates, iurgia, vim, iniurias, perfidiam, ultionem, maledicentiam, conuitia, contumelias, superbiam & insolentiam, nimio ornatu, honore, iactantia atque potentia semet effertentem, vbi nemo postiores ferre sustinet, sed reliquos omnes sua pompa post se relinquere studet. His succenturiatus, accedunt

3. *Diaboli.*

nunc Diabolus, passim instigans ac prouocans. Verum præcipuè in his perturbandis occupatus est, quæ conscientiam & spiritualia negotia pertinent, nimirum vt ex æquo & Verbum & opera Dei vètis & auræ, quæ dicitur, committamus & cõtēnamus, vt à fide & caritate nos auellat, & in superstitionem, prauam notitiam fiduciam, & cordis indurationem, aut in extremam desperationem, & Dei abnegationem & execrationem, aliaque innumera & detestanda piacula iterum nos præcipitet. Hi iam sunt laquei & retia, imò potius illa ignita tela, quæ nequaquam caro & sanguis, verum Diabolus in corda humana omnium venenatissime torquet & iaculatur.

Ignita tela.

Inducti in tentationem est labi & ruere, cum tentamur.

Hæc equidem magna sunt & ardua pericula, nec leuium tentationum impugnationes, quæ cuique Christianorum perferendæ sunt, graues abundè, si harum vna sola tantum toleranda esset. Inde omnibus horis ad orandum, Deumque inuocandum compellimur, quamdiu in hac calamitosa vita constituti, ab omnibus partibus impugnamur, infestamur & fugamur, ne Deus nos desessos patiatur occumbere atque ita de-

num iterum in peccata, dedecus, & incredulitatem
prolabi. Absque hoc enim impossibile est, vel leuissi-
mam tentatiunculam viacere.

Iam hoc non dicitur in tentationem inducere, quo-
ties vim ac robur resistendi nobis suppeditat, neq; ta-
men tentatione sublata aut adempta. Neque enim
quisquam teatationem aut illectamenta deuitare
potest, donec in carne vitam egerit, & Diaboli copijs
circumvallatus fuerit. Et velimus nolimus, tentatio-
nes nobis sufferenda sunt, atq; etiam in illis ipsis nobis
versandum est. Porro autem hoc deprecamur, ne in
eisdem prolabamur, & in ijs submergamur. Quare
longè alia res est, tentationes persentire, & ijsdem con-
sentire. Persentire omnes cogimur, neque tamen eas-
dem omnes, sed nonnulli plures & grauiorcs, veluti iu-
uencus præcipuè carnis tentationibus infestatur. De-
inde, qui ad maturam & constantem ætatem peruene-
runt, iam grandiores facti, à mundo teatantur. Alij ve-
rò, qui rebus spiritualibus sunt impliciti, nimirum for-
tes illi Christiani à Diabolo. Verùm eiusmodi tenta-
tionum tentus, quando præter voluntatem nostram
nobis obijciuntur, nemini nocere possunt. Nisi enim
tententur, tentationes dici non possent. Porro tum
semum consentimus illis, quando laxatis habenis ijs-
dem indulgemus, neque vi neque oratione repugnan-
tes. Quapropter conuenit nos Christianos esse instru-
ctos, ac quotidie assiduam tentationum pugnam ex-
pectare, ne quis tam oseitanter & securè in vitamuis
(quod aiunt) ætatem dormiat, quasi Diabolus procul à
nobis absit, sed vbi ictus præuidendi & declinandi
sunt, diligenter adungilet. Quippe quanquam modò
purus & castus sim, sim etiam patiens, mitis & dulcis,
stans firma fide munitus: fieri tamen potest, vt hac ho-
ra Diabolus tam pestifero & violento telo cor meum
conhigat, vt vix queat persistere. Eiusmodi enim
hostis est, qui nunquam cessat aut defatigatur.

*Certamina
piorum ad-
uersus De-
aboli insi-
das.*

vt vbi tentationis procella impugnandi finem fecerit, subinde decem aliæ suboriantur. Quapropter in tanta difficultate non aliud relinquatur consilium aut remedium, quàm ad hanc orationem confugiendi, ac cum Deo ex corde ita loquendi: Tu me orare iussisti optime pater, fac precor, ne victus tentationibus retrò in antiquam flagitiorum lernam prolabar. Hoc facto, videbis, ac senties eas desinere ac minui, easdemque victas herbam tibi porrecturas. Alioqui si tuis cogitationibus & proprio consilio tibi opem ferre annulus fueris: rem malam tantùm deteriorem facies, ac Diabolo maiorem te impugnandi occasionem præbebis. Siquidem serpentinum caput habet, quod vbi foramen, per quod irrepere poterit, nactum fuerit, totum corpus nemine obstante illico subsequitur; cæterum oratione fugari ac repelli potest.

VLTIMA PETITIO.

Sed libera nos à malo, Amen.

Petitio generalis petitionem ab omnibus miseris huius vite, &c.

GRæci cõdices hoc loco ita habent, ἀλλὰ ἕνα ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Quæ verba perinde sonant, videntur, quasi loquatur de Diabolo, quasi velit totam fasce omnia perstringere, vt huius orationis summum aduersus hostem nostrum capitalissimum instituta sit. Ille enim is est, qui ea omnia, quæ oramus, summo studio impedire conatur, nempe Dei nomen seu gloriam, Dei regnum & voluntatem, panem quotidianum, pacatam & lætam conscientiam, &c. Quamobrem hæc omnia summatim complectemur orantes: Charissime Pater, da precor, vt ab omni malo atq; infortunio liberemur. Nihilo minùs tamen ea quoq; vnà inclusa sunt, quæcunq; mala sub regno diaboli nobis possunt contingere, cuius generis sunt egestas, dedecus, mors, &c. breuiter omniam calamitatum & miseriarũ tragedia

quæ

Quæ in terris multiplex & immensa est. Nam Diabolus
 non tantum mendax, verum etiam homicida sit:
 nunquam non nobis insidiosè necem machinatur, ut
 animo suo morem gerat, nobis in periculosos casus
 precipitatis, aut damno corporis affectis. Inde fit, ut
 complures fracta ceruice perimat, multos immissa in-
 sania rationis vsu priuet, nonnullos in vadis submersos
 suffocet, ac multos ad mortem voluntariam sibi met
 consciscendam adigat, aut alios quospiam casus terri-
 biles subire compellat. Quare nihil aliud in terris no-
 bis superest operis, quam ut indefinenter aduersus ca-
 pitalem hunc hostem oremus. Nisi enim diuinitus
 conseruauerimur, ne vnicam quidem horam ab insidijs
 eius tuti essemus.

Ex his iam dictis facilè perspicias, quomodo Deus
 pro omnibus rebus etiam ijs, quæ corporales sunt, ro-
 gari postulat, ut nusquam alibi, quam apud eum vnice
 vllum quærat aut expectetur auxilium. Cæterum
 hoc vltimo loco posuit. Si enim ab omnibus malis cu-
 stodire & liberari cupimus: necessum est, ut antea no-
 men eius in nobis sanctificetur, regnum eius penes nos
 sit, voluntas eius fiat. His, inquam, antè peractis, tum
 demum nos à peccatis, ab ignominia custodiet, præter-
 eà ab omnibus alijs, quæ aut dolori, aut perniciofa no-
 bis esse queant.

Ita nobis Deus omnes necessitates nostras, quibus
 premimur, compendiosissimè proposuit, ne qua nobis
 relinqueretur negligendæ orationis excusatio. Verum
 in hoc summa vis orationis sita est, ut dicere quoque
 discamus AMEN, hoc est, non hæsitare, orationem
 nostram certò esse exauditam, & futurum esse, quod
 precati sumus. Nihil enim aliud est, quam non hæsi-
 tantis fidei verbum, non orantis temerè, sed scientis,
 Deum non mentiri, posteaquam audiendi facilitatem
 & certitudinem pollicitus est. Iam vbicumque talis

*Diabolus
 mendax &
 homicida.*

*Christus hic
 res peten-
 das optimo
 ordine com-
 plexus est.*

*Amen vox
 fidei discer-
 nentis ve-
 re inno-
 centes &
 hypocritas.*

fides non est: hinc usque veræ orationi locus esse potest. Quare perniciofa quædam illorum est opinio orantium, vt non audeant Amen quoque ad finem orationis adijcere, hoc est, certò concludere, se exaudiri, verùm in dubio perseverant dicentes: Qui verò tantum mihi sumerem, vt iactarem, Deum meas preces exaudiuisse, cum me peccatorem esse non ignorem? &c. Huius rei causa est, quòd non ad promissionem Dei, sed ad opus proprium, suamque dignitatem respiciant. Vnde fit, vt suis orationibus Deum tantum subsannent, & mendacij coarguant. Hinc quoque quamlibet prolixè orantes consequuntur nihil, quemadmodum diuus Iacobus inquit: Qui orat, in fide orat, nihil hæsitan. Qui enim hæsitat, similis est rudui maris, qui à vento mouetur & circumfertur. Non ergo existimet homo ille, quòd accipiat aliquid à domino. Recce tanti refert, apud Deum, vt certi simus, nos non frustra orare, & vt nullo modo preces nostras vili pendamus.

QVARTA PARS CATECHISMI.

De Baptismo.

*Doctrina
de Sacramenti
necessaria
Ecclesia.*

HACTENVS tres principales communis Christianæ doctrinæ partes excuti sumus. Præter has superest, vt de duobus quoque Sacramentis ab apostolo Christo institutis differamus, de quibus cuius Christiano, ad minimum breuis quædam institutio tenenda est: quandoquidem his ignoratis, nemo Christianus esse potest, tamen hætenus nihil prorsus rectè, nihil sani de his traditum est.